

Costumaris

Els contes recuperen alguns dels sabers oblidats de les nostres comarques, que fan referència als camps temàtics més nostrats, i inclouen al final de cada relat un glossari de topònims i lèxic d'oficis per fer-ne més acurada la comprensió.

Com l'infant que ha après una paraula nova i la repeteix ara i adés amb gran profusió, amb la boca oberta i sense vergonyes, en veu alta,

només així s'han de llegir *El geperut del Biuxcarró i altres contes*. Hi ha moltes maneres de provar de salvar els mots i els costums: la manera seriosa de les tesis doctorals i dels estudis rigorosos dels antropòlegs, i la manera no menys seriosa de la ficció. Vicent Sanchis ficcionalitza per a nosaltres el món d'aquests sabers oblidats, però és conscient que, per fer-ho, ha de recórrer als glossaris on trobem les paraules poc conegudes. I és llàstima que siguin tan poc conegudes: qui no es lleva el barret davant de mots com dula, lligassa, falcat, estretaleta, corbellot, tresmall, calafat, bambau o escorrim? La sola pronúncia d'aquests mots ens endinsa en la terra calenta o ens fa sentir els cants de l'aigua de la séquia. Ens introdueix de ple dins la cultura de l'esforç, de cavar solc a solc i de parar l'orella al temps que fa. Vos encisarà el preciosisme d'aquestes paraules no asèptiques, no passades pel sedàs, no eufèmiques. Si les llegiu en veu alta, i preferiblement en companyia d'alguna de les biblioteques vivents que encara es conserven (la gent gran de la nostra ruralia) notareu que se us des-taparà l'oïda, se us obrirà el paladar com

EL GEPERUT DEL BIUXCARRÓ
I ALTRES CONTES
VICENT SANCHIS
IL·LUSTRACIONS D'ANDREU VALLS DÍAZ
77 PÀGINES
EDICIONS LA XARA, SIMAT DE
LA VALLDIGNA, 2002

en un badall i començareu a pronunciar les frases a la manera dels savis oblidats, en un gest d'autenticitat que, paradoxalment, alguns

castellans qualifiquen de «hablar muy cerrado». Perquè l'hàbit fa el monjo i la llengua fa els costums i la cultura, el que elabora V. Sanchis no és l'entreteniment folklòric d'una estona perduda, sinó un veritable costumari vivent. Ja ens té acostumats La Xara a aquesta actitud vital de no resignar-se a anar deixant caure la màrfega dels nostres costums pel camí (recordem el gastronòmic *Olles i monjos*) També Edicions del Bullent treballa en el camí de la recuperació i l'exhumació de tot el que és nostre i estem a punt de perdre, de la mateixa manera que ho fa la televisió que paguem, amb aquesta llarga llista de sèries de producció pròpia i de documentals en prime time que converteixen en objecte d'estimació les coses properes. Sort en tenim d'aquesta televisió adolescent –per edat i per interessos– que ha vingut per salvar-nos els mots.

Com diu a l'apartat de cites del llibre, «gràcies a la memòria recuperem la vida d'uns altres i l'essència de la nostra pròpia existència» (Ibrahim Al Koni), a banda de passar una molt bona estona llegint.

Maite Insa

El mal o l'altra cara de la biotecnologia

Els interessos econòmics que amaga la biotecnologia i, en concret, les noves generacions d'ordinadors de proteïnes, és el rerefons que empra Josep Franco per bastir una novel·la policíaca en un món globalitzat.

EL MAL

JOSEP FRANCO

COL·LECCIÓ «ESPURNA», 59

132 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

Josep Franco alimenta la seua darrera novel·la –juvenil– amb elements que la realitat present ens ofereix dia a dia. Les protestes antiglobalització, l'evolució de la biotecnologia i el seu vessant més fosc –la màfia de tràfic d'òrgans– o la creació de grupuscles neonazis és el material que l'autor aprofita per bastir una novel·la de tall policíac, que ens recorda els clàssics catalans del gènere (pensem en Jaume Fuster o en Ferran Torrent, per exemple) per la manera de desenvolupar l'acció. Els personatges a través dels quals es basteix la trama són diversos i entrelaçats: un periodista; una important científica, exdona del periodista; la filla d'ambdós; i un jove amb pretensions de rocker, que s'enamora, és clar, de la filla del periodista. Una família, «desestructurada» com es diu ara, que es veu immersa en una trama criminal que hauran de resoldre: l'assassinat en sèrie d'adolescents a la ciutat de Londres.

Un tret que crida l'atenció és l'ús de diferents suports textuais per a construir la novel·la: hi ha cartes, correus electrònics, informes forenses, reportatges i entrevistes... a banda de l'habitual narració omniscient. És una manera de posar a l'abast, de manera pràctica, algunes de les tipologies textuais que els estudiants d'ESO aprenen dels llibres de text.

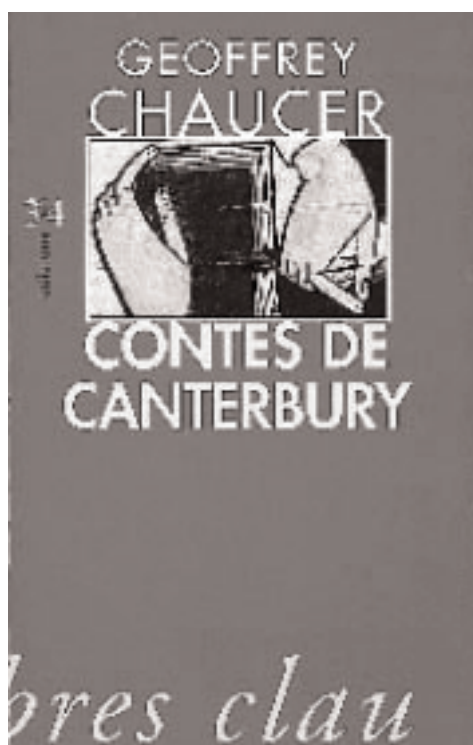
La finalitat d'aquest llibre també és educativa, en el sentit que vol fer pensar els nostres joves sobre els excessos que la voluntat de ser poderós i els interessos econòmics pot ocasionar, fonamentalment, sobre els més febles. El poder –polític o econòmic– mata, i matar és dolent. Per tant, el poder és el mal. I el mal l'arrossega la humanitat des que n'és conscient del que significa el poder. Josep Franco no se n'està d'exemplificar aquesta tesi traslladant-nos, en començar el llibre, a l'Etiòpia de fa tres milions i mig d'anys i explicar-nos una història sagnant sobre les relacions de poder en una tribu australopiteca. I tanca el llibre, també a Etiòpia, però a l'any 2003, amb la versió actualitzada d'aquesta demostració de poder: ja no és la disputa interna d'una tribu, sinó la intervenció de l'exèrcit dels Estats Units qui reparteix el mal, una vegada més, entre els més febles. El mal, doncs, té moltes cares, però sempre és al servei del mateix interès.

Josep Franco aconsegueix amb *El mal* una novel·la compromesa i reflexiva, que prescindeix del to moralitzador i de la demagògia i que deixa bon sabor de boca perquè, a més, està ben escrita.

Marc Candela

«Hi havia una vegada...»

Amb «Llibres Clau» de 3i4 ens acostem a una de les millors obres de la literatura universal. Del conjunt de relats –incomplet– que configura l'obra original, en aquest volum en coneixem quatre, a més del pròleg general i el comiat de l'autor; que emmarquen l'obra.

CONTES DE CANTERBURY

GEOFFREY CHAUCER

TRADUCCIÓ, SELECCIÓ, INTRODUCCIÓ I PROPOSTES
DE JOAN CASTELLÓ

COL·LECCIÓ «LLIBRES CLAU», 26

175 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA 2002

És un fet comprovat que, quan un grup de gent ha de conviure plegat durant uns dies o setmanes, tard o d'hora hi apareixen discòrdies. Conviure, vull dir, en el sentit de compartir molt estretament quelcom: un amagatall, un viatge... S'hi esdevé, llavors, allò que els americans –que en saben força, de quedar-se incomunicats per la neu– anomenen «síndrome de la cabana» i arriba un moment que l'ambient es fa irrespirable. D'aquesta idea atractiva de posar molta gent diversa dins d'un sac han partit obres genials de la literatura universal, i la primera que ens ha de venir al cap és el *Decameró*, de Boccaccio. La discussió entre els estudiosos és saber si Chaucer conegué l'obra de Boccaccio abans de la reelaboració dels contes que apareixen al volum. En tot cas, personalment em sembla que aquests dels quals parlem tenen un lleuger toc més impregnat de filosofia i d'ambient cortesà, però això va a gustos. El fet és que l'hostaler de Tabard Inn suggereix els pelegrins que s'hi troben –entre ells l'autor– que acompanyen l'anada a Canterbury de relats: «(...) Apostaria que us proposeu entretenir-vos contant contes durant el camí, perquè és molt avorrit cavalcar junts sense dir ni mitja paraula, muts com les pedres». Hauríem d'afegir, tenint en

compte el síndrome de la cabana, que a més de molt avorrit és perillós i neguitejador. I escolteu la petició que l'hostaler fa tot seguit. Els contes hauran de ser «del gènere de “Hi havia una vegada...”» (...) I aquell que s'atrevisca a contradir-me pagarà les despeses de tots durant el viatge». Així és com, sense donar massa opció a la discrepància, tot s'ha de dir, l'hostaler esdevé generador d'uns relats que Chaucer va deixar inacabats pel que fa al nombre. Dins la gran història que estaria formada pel conjunt de contes, l'autor va voler que els narradors dels relats foren diversos: un monjo, un clergue, un moliner, un cuiner, un tapisser...però, evidentment, el to ni el llenguatge no canvien d'un a l'altre. La idea de necessitat de versemblança és posterior dins la història de la novel·la o, millor dit, les proves que els possibles lectors del s. XIV aplicaven a la versemblança d'una obra eren ben poc exigents. No és casual la petició de l'hostaler: «del gènere de “Hi havia una vegada...”», que dona a cada conte la perfecció d'un començament i d'un final en tota regla, i enmig un gust per la delectança en el llenguatge, en els detalls, en la simbologia.

Maite Insa

Políticament correctíssim

Una història senzilla –una xiqueta creu que la seua veïna és una fada perquè li regala uns objectes que, segons la nena, tenen poders meravellosos– és narrada de tal manera que resulta, al meu parer, un text excessivament pesat i allisonador.

LA FADA MASOVERA

VICENT MARÇÀ

IL·LUSTRACIONS DE RAMON PLA

PREMI DE NARRATIVA INFANTIL VICENT SILVESTRE 2001

COL·LECCIÓ «EL MICALET GALÀCTIC», 81

93 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

De vegades una no sap perquè li agrada o li desagrada un llibre, però ara sí, en aquest cas sí sé perquè no m'ha agradat gens ni mica *La fada masovera* de Vicent Marçà: perquè té un narrador que, amb la bona intenció –supose– de buscar la complicitat amb el lector, al qual s'adreça constantment, i d'intentar mostrar algunes claus de la construcció d'un conte –com l'ús de l'el·lipsi, la mateixa figura del narrador, etc.– es converteix en una veu feixuga que atura contínuament la història intercalant tota una sèrie d'explicacions que, al meu entendre, ni calen ni són gracioses ni interessants ni aporten res més que una immensa quantitat de paraules innecessàries que destorben el desenvolupament normal del conte. Aquest sabut narrador explica mots i expressions que presumptament no entenem –que pressuposadament no entenen els lectors de més de 10 anys als quals, segons la contraportada, està des-

tinat el llibre—, qüestions tan *complexes* com el fet que la xiqueta protagonista use l'apel·lació «tia» quan s'adreça a la senyora Alberta, veïna seua —«no és que ella en siga neboda, sinó que es tracta d'un tractament (noteu: «es tracta d'un tractament») que tenen en alguns pobles cap a les persones majors»— o altres coses com aquestes: «El menjador va anar com una bassa d'oli, i no ho diem perquè van abusar del líquid que s'obté de les olives...» o «com devia ser el laboratori d'una bruixa autèntica (també hauria pogut posar «el laboratori autèntic d'una bruixa»... Deixe al teu criteri quina expressió és més encertada)» o encara «Cristina es posà a actuar (però no a fer teatre, ja m'entens)». A més a més, es permet la lleugeresa d'incloure comentaris amb un regust —sempre al meu parer— melós i allisonador, del tipus «Fins i tot podem dir, sense faltar al respecte a ningú ni entrar en el món desagradable de les mentides...» o «Daniel és cosí de Cristina, però com si foren germans, perquè (...) han fet les coses importants junts, fins i tot prendre la comunió». I per si no fora suficient, el relat conté un element d'integració racial d'allò més tòpic i desgastat: Karima, una xiqueta marroquina, «en els pocs mesos que viu entre ells, ja parla valencià i s'ha mos-

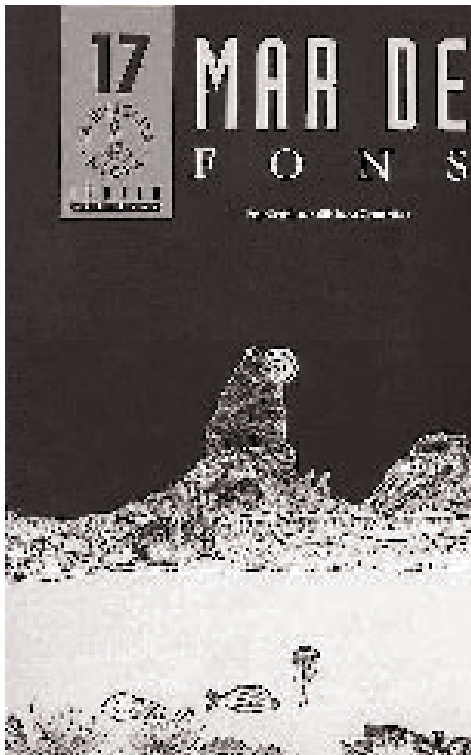
trat especialment hàbil en matemàtiques», i és atentíssima amb la protagonista i, en fi, atesora un munt de virtuts que es podria dir que dilueixen la taca terrible del seu origen. Estic segura que la intenció de l'autor no ha estat aquesta, sinó precisament la contrària, —mostrar l'absurd de la discriminació racial—, però sembla que els xiquets marroquins —o negres, sud-americans, gitanos, orientals, etc.— no tinguen dret a ser tan mandrosos, violents, egoïstes i deixats com qualsevol altre infant occidental, inclosos els valencians.

La història és senzilla i podria donar per a un conte sense pretensions si la narració haguera estat diferent. Però hi ha qui opina altrament, ja que cinc persones han guardonat aquest llibre amb el Premi de Narrativa Infantil Vicent Silvestre 2001.

Arantxa Bea

Fins al fons

Apareix un altre llibre per a joves amb guardó incorporat (algun dia caldrà fer recompte de quants se'n publiquen amb trofeu i quants sense, i el més graciós serà veure quins són millors), en aquesta ocasió sota els auspicis de Tàndem Edicions i del I Premi Vila de Paterna de narrativa Vicenta Ferrer:

MAR DE FONTS

PEP CASTELLANO

DIBUIXOS DE CANTO NIETO

COL·LECCIÓ «LA BICICLETA NEGRA», 17

124 PÀGINES

TÀNDEM, VALÈNCIA, 2002

Al text que hi ha al revers del llibre podem llegir: «Aquesta és una novel·la que fa joc amb el color de la col·lecció: és negra. Podríem dir que és una novel·la negra perquè [sic] en té els ingredients: assassinats, màfies, misteris [...]». Oblidarem l'errada perquè n'hi ha moltes altres: «tant contenta», «de Encarna», etc. I això, en una obra premiada i editada, és una mica inexplicable. El que més crida l'atenció, però, és la tranquil·litat amb què ací tothom fa una novel·la negra (o de qualsevol altre tipus): ens diuen que, com que ja han posat «els ingredients», ja l'han feta. Així de senzill. Quan vulguen fer «la gran novel·la sobre València», per exemple, suposem que també posaran «els ingredients» i prou. I així els eixirà, perquè *Mar de fons* té una trama inepta i lineal que s'endevina tota des del primer capítol. Per exemple: és una estupidesa que hi haja una màfia dedicada

al comerç clandestí amb peixos alterats genèticament i que aquests peixos, al principi de l'obra, estiguen a la vista de tots els alumnes que fan una excursió.... I, és clar, l'única persona que s'adona de la grandària dels peixos és Marta, la xiqueta protagonista. Tantes coses així demostren que el narrador no sap ni què està contant. Quan un dels protagonistes és a punt de morir sota l'aigua, els altres ho saben perfectament... i un està pensant que li hauria agradat dur la canya de pescar (!). Se'ls mor un home al davant quan estan aïllats enmig del mar, els converteix així en sospitosos, i ells només afegeixen que «Com a mínim s'ha pogut confessar!», com si estigueren veient-ho en un telefilm. La policia elimina impunement les proves que tots ells havien aconseguit, després d'haver-se jugat la vida, i el narrador tan sols comenta que «se sentien una mica decebuts». En fi... Més que una novel·la negra, *Mar de fons* seria una mostra més d'aquest nou gènere, el de la novel·la-juvenil-valenciana-premiada, que ens atreviríem a batejar si no fóra perquè hi ha honroses excepcions. Aquesta no ho és: sense elaboració, sense subarguments, sense treball de caracterització, sense estil de cap mena —el narrador anomena als protagonistes «la nostra amiga» i «els nostres amics»,

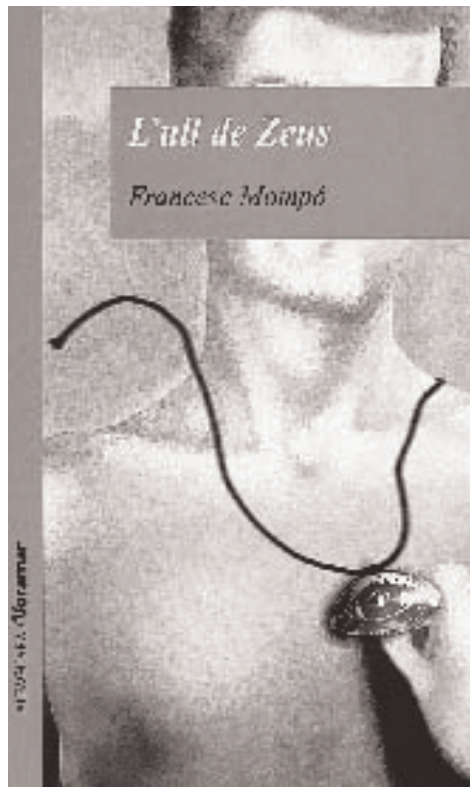
per l'amor de Déu—... però, això sí, molt ben documentada sobre la vida en un poble marítim. L'autor sap perfectament quins canvis tecnològics ha experimentat la realització de subhastes de peix. Però amb això i amb quatre ninots dansant per allà com si foren personatges no es fa una novel·la. Ni juvenil, ni negra, ni de cap altra mena.

Felip Tobar

Barreja incongruent

L'ull de Zeus barreja de manera gens convincent una tòpica historieta d'aventures adolescents amb la presència d'un ésser mític que apareix de forma totalment inexplicable. Malgrat tractar tangencialment temes actuals com el racisme, el conjunt resulta banal i poc entretingut.

L'ULL DE ZEUS

FRANCESC MOMPÓ

141 PÀGINES

ALFAGUARA-VORAMAR, PICANYA, 2002

És un crit quasi unànim entre creadors, lectors i editors que la literatura anomenada juvenil necessita al nostre país una renovació que la traga dels tòpics a què ha estat condemnada en els darrers anys. Les històries de grupets d'adolescents enfrontats a aventures i misteris resulten totalment previsibles i només aporten la novetat del lloc o el temps en què es desenvolupen, cosa que justifica cada vegada menys la seua lectura. La necessitat és, a més, urgent perquè és, o hauria de ser, a través d'aquesta classe d'obres que els més joves poden començar a endinsar-se en el món cada vegada menys sovintejat de la literatura. Amb uns índexs de lectura tan baixos com els que tenim al País Valencià –en valencià són ridículs– la responsabilitat d'escriptors i d'editors de llibres pensats per a joves és encara major.

Francesc Mompó s'arrisca en *L'ull de Zeus* a innovar i a barrejar temes de sempre, el primer amor i l'amistat adolescent, amb d'altres d'actualitat com la discriminació racial i l'augment de la xenofòbia; i els adoba després amb una estranya presència mítica: ni més ni menys que la d'un fill d'Apol·lo. Aquest personatge, després de ser anomenat al llarg de la història amb el sobrenom d'«el poeta» i comportar-se de manera «misteriosa i absent», es presenta no-

més al final en una escena típica de «Deus ex machina», quan salva de la mort el protagonista, que ha caigut en coma per un accident de motocicleta. La barreja de narració més o menys realista amb elements sobrenaturals resulta ací totalment inversemblant, el final és precipitat i el lector queda inevitablement defraudat perquè sent que les peces de la història no encaixen de cap manera. Els personatges de *L'ull de Zeus* respecten, a més, els tòpics del gènere i mentre els xics són més decidits, graciosos i en general prenen la iniciativa, les xiques esperen i es preocupen molt més pel pla sentimental, com corresponia –o potser encara correspon?– a les integrants del seu sexe: en definitiva personatges plans i poc elaborats que no tenen matisos i que no contribueixen a fer atractiva aquesta història que naufraga sense remei. Una vegada més, i ja no recorde quantes, ens trobem davant d'un llibre que sota el pretext d'estar destinat a joves es limita a barrejar les vivències d'un grup d'adolescents, narrades de manera correcta però sense que cap història marc, ben travada i resolta, que justifique el fet mateix de la narració; una nova decepció en un panorama que comença a semblar desolat.

Jordi Sebastià